WILEY

The Scandinavian
Journal of Economics

Kapitalbildningen i Finland. Några statistiska bidrag till frågans belysning

Author(s): Aug. Hjelt

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 14, häft 11 (1912), pp. 381-398

Published by: Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3437464>

Accessed: 27-06-2016 01:03 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://about.jstor.org/terms>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Wiley, *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*

Kapitalbildningen i Finland.

Några statistiska bidrag till frågans belysning.

Af Aug. Hjelt.

Frågan om kapitalbildningen i Finland berör en af de allra intressantaste sidorna af det finska folkets ekonomiska lif. Denna fråga har betydelse redan med hänsyn därtill, att i de olika sidorna af kapitalökningen afspeglas de senaste årtiondenas uppsving med dess lifligare ekonomiska verksamhet och rikligare förvärfsmöjligheter. Men frågan därom, i hvilken grad och med hvilka belopp kapitalet tillväxer, ur hvilka källor det härflyter och i hvilka händer det samlas, låter en hel rad af socialpolitiska synpunkter framskymta, ägnade att tilldraga sig forskarens uppmärksamhet och väl förtjänande att belysas, såvidt detta låter sig göra.

Vi vilja här icke till behandling upptaga antydda spörsmål i hela dess vidd och förbigå därför t. ex. jordvärdets stigning och den därigenom skapade förmögenheten, den allmänna stegringen af arbetslönerna och dess inverkan på arbetarnas ekonomiska förhållanden m. m. Vi begränsa vår uppgift närmast till ett försök att skärskåda, på hvilket sätt penningkapitalbildningen i Finland utvecklats under de tre senaste decennierna.

Penninginstituten såsom befrämjare af kapitalbildning.

Kapitalbildningen betjänas framför allt af den inlåningsrörelse, som våra penninginstitut bedrifva. Den kommer således till synes hufvudsakligen i de tillgodohafvanden, som allmänheten deponerat i dessa inrättningar.

Bland landets penninginstitut hafva *sparbankerna* tagit till sin särskilda uppgift att uppfostra och understöda allmänheten vid hopbringande af kapital. I denna sin verksamhet hafva de under

de senaste årtiondena tillvunnit sig en allt mera framskjuten plats i landets penningrörelse. Med erkännansvärd energi hafva sparbankerna arbetat på förkofrandet af sina kapital. Därjämte har ett flertal nya sparbanker inrättats, i synnerhet i trakter, där sparbanksverksamheten legat nere, exempelvis Viborgs län, men å somliga orter jämväl af den orsak att tidigare därstädes arbetande sparbanker kommit i händerna på någon exklusiv klick eller ett politiskt parti. Sådant har fallet varit i Helsingfors, Åbo, Vasa, Uleåborg o. s. v. Till sparbanksväsendets utveckling har synbarligen kraftigt bidragit den år 1895 inrättade officiella inspektionen samt det under senaste tid mellan sparbankerna organiserade samarbetet.

Såsom ett resultat af denna utveckling konstatera vi, att sparbankernas samlade kapital vid slutet af år 1910 var $\frac{1}{4}$ miljard eller 252.1 millioner mark, hvaraf bankerna själfva ägde 22.1 millioner mark, motsvarande 9.7 % af deponenternas tillgodohafvanden. Utvecklingen angifves af följande siffror, som i millioner mark angifva insättarnas tillgodohafvanden.

	I städerna.	På landet.	Summa.
1880	13.0	1.4	14.4
1890	34.3	7.0	41.3
1895	39.0	10.2	49.3
1900	54.6	23.0	77.6
1905	87.4	51.6	139.0
1910	131.1	97.2	228.3

Synnerligt rask var depositionernas tillväxt under det första årtiondet af innevarande sekel. Tillväxten under dessa tio år var i stadssparbankerna 76.5 millioner mark eller 139.9 % och i landsortssparbankerna 74.2 millioner eller hela 323.0 %. Motsvarande tal för alla sparbanker sammantagna var 150.7 millioner eller 194.2 %.

Mycket anspråkslösa äro i jämförelse med dessa tal *postsparbankens* siffror. Insättarnas tillgodohafvanden i postsparbanken voro nämligen vid slutet af år 1890, således efter fyra års verksamhet, 1.3 millioner mark, vid utgången af år 1900 3.7 samt vid 1910 års utgång slutligen 7.2 millioner mark. Kapitalökningen var således under åren 1891—1900 endast 2.4 millioner mark, samt under åren 1901—1910 3.5 millioner eller 94.6 %.

»*Andelskassornas*» eller kreditföreningarnas verksamhet i kapi-

talbildningens tjänst har hittills varit så obetydlig — år 1910 fanns i alla dessa kassor sammanlagdt blott 352,000 mark inbetalade andelsafgifter och på sparkasseräkning uti ifrågavarande kassor hade endast 77,000 mark insatts — att de i detta sammanhang måste lämnas ur räkningen. Andelsverksamheten synes, hvad hopbringandet af kapital beträffar, åtminstone tillsvidare icke i Finland förmå åstadkomma någonting nämnvärdt.

Snabb och kraftig har däremot kapitalbildningen under de senaste decennierna varit i *privatbankerna*. De gå på detta område onekligen i främsta ledet. Därtill har otvifvelaktigt bidragit den starka ökningen af bankernas filialkontor samt under senaste tid deras utbredning äfven till landsbygdens affärscentra. Men till utvecklingen har säkerligen äfven medverkat uppkomsten af nya banker, ty dessa ha såsom lokala penninginstitut eller representerande särskilda affärgrenar eller särskilda samhällskretsar för sin del förmått draga till sig sådant kapital, som kanhända annars ej skulle hafva anförtratts någon bank. Särskild uppmärksamhet förtjänar här, att bankerna under det senaste årtiondet vidtagit alldeles särskilda åtgärder för hopsamlande af små besparingar. »Hemmets sparbank» och sparkasseräkningarna tjäna detta syfte. Det är likväl klart, att de medel, som hopbragts på sparkasseräkning, icke alltid förblifva på detta konto, utan ofta nog, sedan de stigit till något större belopp, söka sig en fördelaktigare placering. Då t. ex. vid 1910 års slut i privatbankerna på sparkasseräkning funnos 33.1 millioner mark, är därmed alls icke sagdt, att detta tal anger hela det kapital, som under föregående tid hopsamlats på nämnda konto. Tvärtom är det mer än sannolikt, att beaktansvärda summor genom förmedling af sparkasseräkningar tillförts depositionskonton eller i annan form kommit bankerna till godo.

I privatbankerna hafva under tidrymden 1881—1910 de deponeerade medlen (på depositions-, löpande och sparkasseräkning) vuxit från 41.0 millioner mark till 578.1 millioner. Slutsummorna för nämnda konton hafva nämligen vid årets utgång varit (i millioner mark):

	Depositions- räkning.	Löpande räkning.	Sparkasse- räkning.	Summa.
1880	33.1	7.9	—	41.0
1890	88.8	13.2	0.1	102.1
1895	166.1	17.2	0.6	183.9
1900	284.2	21.2	4.4	309.8
1905	338.1	26.7	10.2	375.0
1910	511.1	33.9	33.1	578.1

Under decenniet 1901—1910 ökades således dessa konton:

depositionsräkningarna med	226.9	millioner	eller	79.8	%	
löpande räkningen	»	12.7	»	»	59.9	%
sparkasseräkningen	»	28.7	»	»	652.3	%

Hela tillväxten å dessa konton var således 268.3 millioner mark, motsvarande 86.6 %.

I alla ofvannämnda penninginstitut funnos vid årets utgång af allmänheten deponerade kapital till ett sammanlagdt belopp af:

1880	55.4	millioner
1890	144.7	»
1900	391.1	»
1910	813.6	»

För hvarje af landets inbyggare motsvarade dessa summor:

1880	26.9	mark
1890	60.8	»
1900	144.2	»
1910	260.8	»

Dessa kapital tillväxte under decenniet 1901—1910 i allt med 422.5 millioner mark, således med ett belopp, som de föregående lika långa tidrymderna ej ens närmelsevis kunnat uppvisa. Kaptaltillväxten under åren 1881—1890 var ju endast 89.3 millioner, och åren 1891—1900 sammanlagdt 246.4 millioner.

För hvarje person af medelfolkmängden under resp. perioder utgjorde kapitalbildningen

under åren 1881—1890 sammanlagdt	40.2	mark.
» » 1891—1900	98.6	»
» » 1901—1910	144.9	»

Således en kraftig, gradvis skeende stegring från decennium till decennium.

Den kapitalbildning, som försiggått genom direkt deponering af penningar i banker och sparbanker, utgör en synnerligen tillförlitlig och säker måttstock för uppskattning af kapitalökningen, ity att depositioner af detta slag faktiskt och riktigt angifva tillkomsten af nytt kapital. De utgöras genomgående af medel, hvilka deponenterna undandragit sin konsumtion, samt lagt å sido. Upplånade medel ingå ej bland depositionerna.

Det är likväl klart, att dessa medel icke till hela sitt belopp äro nya i den bemärkelse, att de icke, innan deponeringen skett, skulle ingått i deponentens förmögenhet. Tvärtom är det uppenbart, att de åtminstone delvis uppstått vid realiserandet af egen- dom, t. ex. genom försäljning af skog, lägenheter o. s. v., dels hafva de deponerade medlen kunnat förut vara på annat sätt place- rade. Men bankernas eller sparbankernas praktiskt ordnade och säkra och förmånliga inlåning har samlat dessa kapital och genom penninginstitutens förmedling ställt dem till kapitalkon- sumenternas förfogande.

Otvifvelaktigt omfattar dock det här berörda penningkapita- let till största delen just sådana tillgångar, hvilka i ägarens ekonomi beteckna verklig tillökning af förmögenhet.

Aktier — en form för placering af nytt kapital.

Kapitalbildningen i Finland har under senaste tid i afsevärd omfattning sökt sig äfven andra former, än direkt kontant depo- sition.

En viktig sådan utgör framför allt kapitalplacering i aktier. I synnerhet under de två sista decennierna har sträfvandet att or- ganisera ekonomiska företag på grundvalen af pekuniär samverkan här vunnit stark utbredning, och har denna rörelse vunnit insteg t. o. m. hos folkets djupa lager. En stor del af det under se- naste tid i Finland nybildade kapitalet har nedlagts i sådana före- tag och sålunda iklädt sig form af aktier. Betydande summor, hvilka i annat fall hade samlats i bankernas och sparbankernas kassahvalf, hafva hellre placerats uti aktier, hvilka gifva eller åt- minstone synas utlofva en större räntevinst. Uti sparbankerna kan man mycket ofta iakttaga, att småkapitalister, som efter hand sparat ihop någon liten summa på sin sparbanksräkning, efter nå- gon tid uttager sina besparingar för att tillösa sig aktier t. ex. i ett bostadsbolag. Statistiken, som belyser kapitalbeloppens ökning, utvisar i detta fall en minskning, men i själfva verket har i f. d. deponentens, sedermera aktionärens kapitalbildning intet afbrott ägt rum, utan endast ett ombyte af kapitalform.

Då det här gäller att uppdraga åtminstone några konturer för den i Finland försiggående kapitalbildningen, kan därför det

snabbt tillväxande kapital, som placerats i aktier, icke lämnas obeaktadt.

I Finland förefinnes, beklagligt nog, ej någon aktiebolagsstatistik, oaktadt det af industistyrelsen sedan den 1 juli 1896 förda handelsregistret innehåller t. o. m. rätt rikligt material för en sådan statistik. Vi måste därför nöja oss med endast några få till buds stående siffror och på dem uppgjorda beräkningar.

Vid utgången af år 1903 stego aktiebolagens i Finland sammanlagda kapital till 332.8 millioner mark. Fyra år senare eller vid 1907 års utgång utgjorde motsvarande kapital ensamt hos de bolag, hvilka ägde ett kapital af minst 100,000 mark, sammanlagdt 451.5 millioner mark.¹ För att göra dessa siffror jämförbara, måste från förstnämnda summa afräknas de aktiekapital, hvilka icke stego till sagda minimibelopp. Enligt en ungefärlig uppskattning,² som bör komma verkligheten ganska nära, var deras totalsumma 21.1 millioner mark. Hos de större aktiebolager eller de, hvilkas aktiekapital uppgick till minst 100,000 mark, tillväxte således enligt denna beräkning aktiekapitalet under åren 1904—1907 i allt med 139.8 millioner mark eller i det närmaste med 35 millioner mark per år.

Huru stor aktiekapitalets tillväxt under samma tid varit inom de mindre bolagen, är icke känt. Men vågar man antaga, att förhållandet mellan deras och de större bolagens aktiekapital år 1907 var det samma som fyra år tidigare eller således de förras relativa siffra 6.8 %, så skulle för ifrågavarande mindre bolag aktiekapitalens sammanlagda belopp vid 1907 års utgång varit 30.5 millioner mark eller 9.4 millioner större än fyra år tidigare.

Aktiekapitalens tillväxt skulle således under åren 1904—1907 utgjort sammanlagdt 149.2 millioner mark eller pr år 37.3 millioner. Vi hafva intet sakligt skäl att betvifla sannolikheten af dessa siffror. De utvisa enligt vår åsikt i hufvudsak riktigt, i hvilken omfattning

¹ Såsom källor hafva användts: Väinö Pettersson, Osakeyhtiökalerteri 1904 samt A. Cederholm och E. Gråstén, Finlands banker och aktiebolag I. och II. 1904 och 1908.

² Vi förutsätta att i bolag, med högst 5,000 marks aktiekapital, detta kapital i medeltal utgjort 3,000 mark; att i bolag, med 5,000—10,000 marks aktiekapital, motsvarande medeltal utgjort 8,000 mark; att uti följande bolagsgrupp (10,000—50,000 mark) medeltalet utgjort 30,000 mark; samt att uti de största aktiebolagens grupp, omfattande 187 bolag, 100 bolag haft 70,000 marks och 87 bolag 100,000 marks aktiekapital.

kapitalbildningen i Finland under det första decenniet af detta århundrade ägt rum i grundandet eller utvidgningen af aktieföretag.

För de senaste åren saknas statistiska uppgifter från detta område. Endast för några särskilda verksamhetsområden finnas uppgifter öfver aktiekapitalens tillväxt.

Så t. ex. ökades privatbankernas och fastighetskreditinrättningarnas aktiekapital under åren 1904—1907 med sammanlagdt 15.5 millioner mark och under åren 1908—1910 med 24.0 millioner mark eller under de förstnämnda fyra åren med 3.9 samt under de följande tre åren med 8 millioner mark per år.

Försäkringsbolagens aktiekapital äro jämförelsevis ringa och deras tillväxt betyder därför i detta sammanhang föga. År 1900 utgjorde det i dem placerade aktiekapitalet 4.8₃ millioner mark och år 1910 endast 1.0₅ millioner mera.

Om man ville med ledning af ofvan meddelade statistiska uppgifter och med beaktande af det ekonomiska läget försöka beräkna storleken af det belopp, hvarmed aktiebolagens i Finland kapital vuxit under åren 1908—1910, komme man till en årlig medeltillväxt af 45—50 millioner. Under sådan förutsättning skulle det i aktier placerade nybildade kapitalet under hela decenniet 1901—1910 sannolikt utgöra sammanlagdt omkring 400 millioner mark.

En viktig allmän anmärkning måste här göras. Då det är tal om aktieplacering såsom måttstock för kapitalbildningen, bör ihågkommas det sakförhållande, att i aktier nedlägges en mängd andra penningmedel än aktieägarnas egna. Alldeles allmänt är ju, att vid inköp af aktier lånade kapital i stor utsträckning anlitas. Vid emission af t. ex. bankaktier uttagas ju alltid i större eller mindre omfattning penningar från depositionsräkningar i samma eller andra banker för att inbetalas å den emitterande bankens aktiekapitalräkning. Men det torde ej vara sällsynt, att de nya aktierna omedelbart användas såsom hypotek i andra penninginstitut och att deras pris erlägges med främmande medel ur de sålunda erhållna lånebeloppen. Dessa representera således ej någon ny aktiekapitalbildning.

I hvilken omfattning detta sker, känna vi naturligtvis icke. Som en antydning om, i hvilken utsträckning aktier användas för anskaffande af lån, må nämnas, att privatbankerna år 1910 be-

viljat lån emot hypotek af aktier till ett belopp af 53.3 millioner samt liffförsäkringsbolagen år 1909 till ett belopp af 2.8 millioner mark.

Tyvärr innehåller sparbanksstatistiken icke motsvarande uppgifter för enbart aktiehypotek.

Mycket ofta inträffar det, att enskilda ekonomiska företag, i synnerhet större sådana, ombildas till aktiebolag. Själfl klart är att i dessa fall det nya aktiekapitalet ej representerar, åtminstone ej i det stora hela, en verklig ny kapitalbildning.

Försäkringsrörelsens roll vid kapitalbildningen.

En af kapitalbildningens viktigaste och så att säga värdefullaste former framträder i försäkringsrörelsen.

Vid kapitalbildningen, särskildt där det gäller obetydliga belopp, spela tillfälligheterna ofta nog en viktig roll. Huruvida medel sättas undan för framtida behof eller ej, beror ofta på i hvilken stämning den enskilde pröfvar sina behof för dagen och med hvilken styrka han motstår frestelsen att tillfredsställa lockelsen till icke nödvändiga utgifter. Sparade kapital äro förty i väsentlig omfattning resultat af tillfälligtvis rikligare penningförvärf eller en stundens ingifvelse.

Af väsentligen annan natur är i detta afseende, d. v. s. vidkommande dess tillkomst, det kapital, som bildas genom erläggande af försäkringspremier. Det har sin särskilda betydelse just därutinnan, att det bildas och förökas såsom resultatet af en noggrant beräknad, systematisk och regelbunden sparverksamhet. Det representerar på sätt och vis en högre grad af ekonomisk bildning, en mera rationell kapitalanvändning än en vanlig, enkel penningdeposition i ett räntebetalande penninginstitut.

Ett glädjande bevis på framåtskridandet i Finland är, att försäkringsrörelsen under de senaste årtiondena kraftigt utvecklats sig, skapande kapital till belopp, som man för någon tid tillbaka icke kunnat tänka sig i detta fattiga land. På försäkringsverksamhetens olika områden har vårt folk under de sista decennierna utfört en synnerligen anmärkningsvärd del af sin kapitalbildning.

Må vi först betrakta liffförsäkringsrörelsen.

De i Finland opererande *lifförsäkringsbolagens* sammanlagda försäkringsbestånd ger redan i och för sig en föreställning om utvecklingen på detta håll. Försäkringsbeståndet var (med undantag af de ryska bolagen, om hvilkas verksamhet säkra uppgifter saknas) i millioner mark:

år 1892	105.9	år 1907	356.0
» 1895	138.6	» 1908	406.5
» 1900	206.3	» 1909	468.9
» 1905	279.4	» 1910	548.9
» 1906	315.1		

Försäkringsbeståndets tillväxt har således varit per år:

1893—95	10.9 mill.	1901—05	14.6 mill.
1896—1900	13.5 »	1906—10	53.9 »

I medeltal för hvarje invånare i landet utgjorde *lifförsäkringsbeloppet*

år 1892	Fmk 48.4	år 1907	Fmk 124.7
» 1895	» 60.6	» 1908	» 143.6
» 1900	» 79.9	» 1909	» 160.4
» 1905	» 103.3	» 1910	» 184.6
» 1906	» 112.4		

Siffrorna visa, såsom synes, under det senaste decenniet en synnerligen rask ökning, motsvarande 131 % per invånare.

I detta sammanhang bör konstateras det ur kapitalbildningens synpunkt anmärkningsvärda faktum, att på *lifförsäkringsrörelsens* område under hela ifrågavarande tid de inhemska bolagen i konkurrensen med de utländska oafbrutet haft öfvertag, ett förhållande, som ju för öfrigt är lika naturligt som önskvärdt. Försäkringsbeståndet har nämligen procentuellt fördelat sig mellan de skilda bolagsgrupperna på följande sätt:

	1892	1895	1900	1905	1910
finska	51.5 %	54.4 %	62.2 %	70.9 %	85.7 %
ryska	10.6 »	10.9 »	4.8 »	3.5 »	1.8 »
utländska	37.9 »	34.7 »	33.0 »	25.6 »	12.5 »

Under de senaste åren har de utländska bolagens försäkringsbestånd jämväl absolut taget sjunkit, exempelvis år 1910 med 0.8 millioner och år 1909 med 5.6 millioner mark.

Ensamt för sig utvisar försäkringsbeståndet endast, att nya kapital reserverats för *lifförsäkring*.

Men kapitalbildningens omfång framträder icke omedelbart i siffrorna för försäkringsbeståndet. Däremot kan man såsom verkligt, för de försäkrades räkning skapadt nytt kapital betrakta bolagens försäkringsfonder. En omständighet bör emellertid härvid ihågkommas. I Finland använda de försäkrade i stor utsträckning sina försäkringsbref såsom pant för af bolagen erhållna lån. En betydande del af försäkringsfonderna äro därför, så att säga, återlämnade till de försäkrade och endast återstoden kan betraktas såsom ett faktiskt inbesparadt kapital. I de inhemska bolagen¹ voro ifrågavarande summor vid utgången af nedannämnda år i millioner mark:

	Försäkrings- fonder	Lån mot för- säkringsbref	Återstod
1892	7.9	0.9	7.0
1895	13.1	1.8	11.3
1900	26.9	4.7	22.2
1905	54.9	20.3	34.6
1910	107.6	47.6	60.0

Ofvannämnda lånebelopp hafva, såsom synes, jämförelsevis snabbt vuxit, i det att de vid 1910 års utgång utgjorde 44.7 % af försäkringsfondernas totalsumma; lånen hafva sålunda verkat en kännbar reduktion af kapitalbildningen. Att kapitalbildningen i försäkringsrörelsen likväl för närvarande oafbrutet fortskrider, synes af följande siffror, hvilka i tusental mark angifva tillväxten af den obelånade delen af lifförsäkringsfonderna:

åren 1893—1895	1,443.6
» 1896—1900	2,183.2
» 1901—1905	2,488.5
» 1906—1910	5,078.4
år 1910	7,862.0

Motsvarande, fullt tillförlitliga uppgifter öfver den del af de utländska lifbolagens försäkringsfonder, som täcker deras finska försäkringar, hafva, beklagligt nog, ej kunnat erhållas. Försäkringsinspektören antager likväl, att man med någorlunda säkerhet kan uppskatta ifrågavarande belopp till omkring 18 millioner mark vid 1910 års utgång. Under förutsättning att de finska lånen emot försäkringsbref i dessa bolag utgöra omkring 33 % af för-

¹ De försäkringar, som finska bolag förvärfvat i utlandet, äro så minimala, att det icke är påkalladt att minska de vid kalkylen använda värdena med deras belopp.

säkringssumman, vore omkring 12 millioner mark att räkna såsom de försäkrades inbesparade och i utlandet placerade kapital.

Såsom kapitalbildning böra naturligtvis jämväl lifförsäkringsbolagens öfverföringar till reservfonderna, vinstmedels och andra mindre fonder betraktas, äfvensom de summor, hvilka reserverats för oreglerade försäkringar. Dessa fonder tillväxte under år 1910 med 762,000 mark och stego vid samma års utgång till sammanlagdt 8.9 millioner mark.

Såsom resultat af den genom lifförsäkring förmedlade kapitalbildningen hade således vid 1910 års utgång samlats en summa af omkring 81 millioner mark. Tillskottet endast för år 1910 var 8.6 millioner mark.

I detta sammanhang bör äfven påpekas hvad de i Finland arbetande kapital- och lifränteförsäkringsanstalterna på sitt område hafva åstadkommit. Vid 1910 års utgång steg det af dem samlade kapitalet i allt till 10.9 millioner mark; ökningen af detta kapital under samma år utgjorde 472,000 mark.

Hvad öfriga grenar af försäkringsverksamhet beträffar, ingår skapandet af kapital ej närmelsevis i samma grad som inom lifförsäkringen bland deras uppgifter. Deras egentliga syfte är ju i regeln att genom försäkring på kort tid ersätta skada, som drabbat egendom. Men äfven för detta ändamål erfordras pekuniärt underlag, och därför har äfven för dessa försäkringsgrenar samlats kapital, hvilka i detta sammanhang förtjäna uppmärksammas.

Beloppet af de mera betydande bolagens olika fonder vid utgången af 1910 har beräknats till sammanlagdt 40 millioner mark. Af denna summa kom den afgjort största delen eller 29,114,000 mark på *brandförsäkringsbolagens* del.¹ På *olycksfallsförsäkringsbolagen* kom 7,456,000, på *återförsäkringsbolagen* 1,980,000, på *sjöförsäkringsbolagen* 798,000 och på *kreatursförsäkringsbolagens* del 197,000 mark.

Kapitalökningen för berörda bolag utgjorde år 1910 inalles 3.9 millioner mark.²

¹ Små ömsesidiga brandstodsföreningar hafva här icke medräknats.

² Det bör dock påpekas, att berörda bolags ofvan nämnda fonder till betydande del utgöras af sådant kapital, som måste finnas för handen för betäckande af nära liggande försäkringsrisker, såsom medel reserverade för oreglerade skador, premiefonder etc. Det faller sig vanskligt att beräkna beloppet af dylika reserverade medel, men till högre belopp än 10 millioner mark kan detsamma näppeligen uppskattas.

Ofvan anförda siffror ådagalägga, att det vid slutet af år 1910 af försäkringsbolagen samt kapital- och lifränteanstalterna samlade och genom dem inbesparade kapitalet utgjorde omkring 132 millioner mark. Under år 1910 var ökningen i det närmaste 13 millioner mark.

Hvilka taga del i kapitalbildningen?

I det föregående har beräknats storleken af kapitalökningen under de senaste decennierna på några af dess viktigaste områden. Ofvan har redogjorts för depositionerna i banker och sparbanker, tillväxten af aktiebolagens kapital samt af de försäkrings- och öfriga fonder, uti hvilka allmänheten genom försäkringsanstalternas förmedling i allt större omfattning lärt sig att placera sina besparingar. Ofvan har alltså varit fråga om beloppen af de medel, hvilka representera nybildade kapital.

Men viktig är vidkommande kapitalbildningen äfven en annan sida, — nämligen frågan därom, hvilka samhällsklasser medverkat vid hopsamlandet af dessa nya kapital och uti hvilka poster de sammanförts. Redan ur allmän socialpolitisk synpunkt vore det viktigt att få utredning därom, i hvilken mån det samlade eller ärfda kapitalet hos den förmögna öfverklassen ökas; i hvilken mån arbetarbefolkningen sparar för sig själf eller sina efterkommande; hurudant i detta hänseende förhållandet är med jordägarna, som städse klaga öfver jordbrukets ringa afkastning; i hvilken mån sparsamheten vunnit insteg bland ungdom och barn o. s. v.

Ett klart svar på dessa frågor kan för det närvarande ej erhållas ur några källor. Vi måste nöja oss med de få, spridda upplysningar, som speciellt den officiella statistiken meddelar; ur densamma kunna åtminstone några antydningar hämtas.

I främsta rummet står den intressanta frågan, till hvilka skilda samhällsgrupper de personer höra, hvilka företrädesvis taga verksam del i kapitalbildningen.

Bankstatistiken iakttagar härvidlag fullständig tystnad. Den innehåller inga uppgifter angående storleken af de belopp, som deponerats å skilda räkningar (förutom sparkasseräkning), och ej heller därom, på hvilka samhällsgrupper deponenterna fördela sig.

Likaså saknas uppgifter öfver samtliga nuvarande deponenters i sparbanker och postsparbanken samhällsställning och yrkesgruppering. För utredandet af dessa frågor skulle erfordras en särskild, arbetsdryg enquête redan därför, att en mängd deponenters ställning och yrke växlat sedan den tid, då sparbanken för dem öppnade konto. I räkenskaperna kvarstå t. ex. flera kända personer allt fortfarande såsom »barn».

I detta afseende förtjäna emellertid de uppgifter uppmärksamhet, som statistiken årsvis meddelar angående de personer, hvilka under resp. år för första gången gjort en insättning i sparbank. Om dessas stånd och lefnadsvillkor har postsparbanksstatistiken innehållit upplysningar ända från den tid, då den år 1887 begynte sin verksamhet. Sparbanksstatistiken innehåller liknande uppgifter från år 1905. Här upptagna data belysa följaktligen den intressanta, men i allmänhet icke närmare beaktade frågan, till hvilka olika folkklasser de personer höra, hvilka i egenskap af »nybörjare» genom sparbankernas och postsparbankens förmedling gifvit sina bidrag till kapitaltillväxten i landet.

Postsparbankens nästan ett kvartsekel omfattande statistik, åren 1887—1910, upptar sammanlagdt 250,814 deponenter. Af dessa ha 66,437 eller 26.5 % af hela antalet varit barn under 15 år och 29,409 eller 11.7 % studenter och skolorngdom. Bland de fullvuxna hafva tjänare och tjänarinnor utgjort mycket betydande och talrika grupper eller 17,600, motsvarande 7.0 %. Af arbetarklassen hafva synnerligast de i fabriker eller inom industrien arbetande bildat en viktig grupp, som omfattat 11,551 personer eller 4.6 %. Men en alldeles säregen ställning intar i detta hänseende militären. Till dess underbefäl och manskap hafva hört icke mindre än 27,434 personer eller 10.9 % af alla insättare. Den i Finland förlagda ryska militären anlitar fortfarande i stor utsträckning postsparbanken såsom förvarare af dess besparingar. Sålunda funnos år 1910 bland de nya deponenterna icke mindre än 3,029 soldater, motsvarande 36.2 % af de manliga insättarna. Det torde knappt behöfva påpekas, att de af rysk militär insatta summorna icke egentligen representera någon kapitalbildning i Finland. De öfverföras regelbundet, i allmänhet t. o. m. mycket snart, till Ryssland.

Viktigare än de upplysningar, som i berörda afseende afse postsparbankens jämförelsevis obetydliga kapital, äro de, som se-

dan år 1905 föreligga för de lokala *sparbankerna* och hvilka afgifvits enligt det formulär angående yrkesfördelning, som år 1906 föreslagits af den s. k. statistikkommittén samt år 1909 af senaten fastställts. Vi meddela nedan några af dess viktigaste siffror uti ifrågavarande hänseende.

Antalet insättare under de sex år, från hvilka uppgifter föreligga, stiger till närmare en kvarts million eller 233,038. Af dessa voro:

	1905—07	1908—10
män	56,090 = 46.2 %	49,070 = 44.0 %
kvinnor	37,984 = 31.3 »	36,257 = 32.5 »
barn	27,381 = 22.5 »	26,256 = 23.5 »

Det torde kunna antagas, att ofvanstående siffror exakt angifva den proportion, i hvilken fullvuxna, män och kvinnor särskildt, samt barn genom sparbankernas förmedling deltaga i kapitalbildningen i landet.

Statistiken meddelar motsvarande uppgifter för hvarje stånd eller yrkesgrupp särskildt. Af de nya insättarna voro under åren 1905—1910 (kvinnor och barn inberäknade):

	1905—07	1908—10
1. Tjänstemän och utöfvare af fria yrken	5,826	5,697
2. Gårdsägare, lägenhetsinnehafvare och arrendatorer	30,914	25,807
3. Handlande, handtverkare och öfriga själfständiga näringsidkare	8,809	9,365
4. Tjänstepersonal vid affärsföretag	3,086	3,780
5. Betjante i allmän tjänst eller vid enskilda inrättningar	4,556	4,862
6. Torpare och jordbruksarbetare	13,814	12,266
7. Industriarbetare	5,510	6,249
8. Öfriga arbetare	19,435	18,854
9. Tjänare	15,152	14,134
10. Ungdom åtnjutande högre undervisning	1,003	971
11. Öfriga personer	13,350	9,598

Ville vi fördela dessa olika grupper af personer i till öfver- och underklass hörande; borde väl de tre första samt den tionde räknas till öfverklassen och till underklassen alla öfriga utom den sista, som måste lämnas obeaktad, då närmare uppgifter om dess sammansättning saknas. Af ifrågavarande personer tillhörde sålunda

	1905—07	1908—10
öfverklassen	46,552 = 43.1 %	49,520 = 48.3 %
underklassen	61,553 = 56.9 »	52,465 = 51.7 »

Beklagligt nog, meddelar statistiken icke, huru stora kapital hvardera klassen disponerar öfver i sparbankerna. Vi kunna så-

ledes icke framlägga några approximativa beräkningar öfver, huru stor del hvardera gruppen har i kapitalbildningen eller i förkofrandet af det redan förefintliga kapitalet. Af ofvan meddelade siffror framgår likväl, att bland de mindre bemedlade en tydlig sträfvan till kapitalbildning gör sig gällande. Man kan blott hoppas, att denna sträfvan måtte växa allt starkare och i sin mån medverka till en utjämning af den klyfta, som nu förefinnes mellan samhällets högre och lägre klasser.

Med hvilka belopp tillväxer kapitalet?

Såsom allaredan framhållits, ger den officiella statistiken icke några upplysningar om, med hvilka belopp skilda samhällsklasser bidragit till den kapitalbildning, af hvilken olika sidor ofvan behandlats. Men det finnes dock en början till en tillförlitlig utredning på detta område, hvilken ger vid handen, med huru stora poster kapitalbildningen i landet fortskrider.

Synnerligen viktiga förmedlare af kapitalbildningen i Finland äro, såsom i det föregående framhållits, sparbanker och privatbanker. Å de olika depositionsräkningarna insätter sparsamt folk i främsta rummet sina besparingar eller öfverloppet af sina inkomster. Dessa penninginstituts inlåning afspeglar förty på ett karakteristiskt sätt, med hvilka belopp de sparade kapitalen anläggas och efter sin uppkomst tillväxa.

Obetydliga äro i allmänhet de belopp, genom hvilka de i penninginstituten deponerade millionerna hopsamlats.

Beklagligt nog, saknas fullständigt uppgifter öfver storleken af de enskilda tillgodohafvandena på bankernas egentliga depositionsräkningar. Bankstatistiken meddelar endast, att antalet tillgodohafvanden i samtliga privatbanker vid utgången af år 1910 utgjorde 165,981 och deras medelstorlek 3,079 mark. Dessa depositioner äro således, såsom man kunnat antaga, åtskilligt större än tillgodohafvandena å bankernas sparkasseräkning (819 mark) samt tillgodohafvandena i sparbankerna (783 mark) och i postsparbanken (93 mark). De förstnämnda representera i allmänhet en större förmögenhet. De hafva mycket ofta tagit formen af bankdeposition, sedan de under en längre tid i andra penninginrättningar samlats ihop genom små sparbelopp.

Men angående de på sparkasseräkning insatta kapitalen och angående deponenters tillgodohafvanden i sparbanker och i postsparbanken innehåller den officiella statistiken uti här ifrågavarande hänseende synnerligen intressanta uppgifter. Statistik föreligger nämligen öfver samtliga ifrågavarande tillgodohafvanden, fördelade efter sin storlek i 9 skilda grupper, enligt förhållandet den 31 december 1910. Tillgodohafvandenans antal och storlek vid nämnda tidpunkt framgår ur nedanstående tabell.

		På bankernas sparkasse- räkning	I stads- sparbanker	I landsorts- sparbanker	I postspar- banken	Summa
Högst 25 mark		10,935	33,436	23,609	34,314	102,294
25—100 »		7,699	27,270	22,501	10,954	68,424
100—250 »		6,845	26,308	23,650	6,872	63,675
250—500 »		4,337	19,483	16,794	3,566	44,180
500—1,000 »		3,985	19,820	16,882	2,546	43,233
1,000—2,500 »		3,844	20,578	16,604	1,333	42,359
2,500—5,000 »		1,508	8,556	6,304	114	16,482
5,000—10,000 »		776	4,122	2,273	24	7,195
öfver 10,000 »		483	1,141	749	—	2,373
Summa		40,412	160,714	129,336	59,723	390,215

Beträffande nära nog 400,000 deponenter förefinnas sålunda säkra uppgifter om beloppen af deras tillgodohafvanden. Synnerligen intressant är den bild af kapitalbildningens gradvis skeende stegring, som dessa siffror gifva. Ur dem framgår, att af depositionerna något mer än en fjärdedel eller 26.2 % voro högst 25 mark, således mycket små. Jämmt tre femtedelar (60.0 %) af depositionerna stego till högst 250 mark. Endast 17.6 % af dem öfverstego 1,000 mark. Siffrorna ofvan tala om de tallösa »bäcker små», ur hvilka millionerna flyta samman.

I de skilda penninginstitutens verksamhet i kapitalbildningens tjänst framträda några väsentliga skiljaktigheter. I främsta planet kommer härvid till synes postsparbankens speciella uppgift — tillvaratagandet af de obetydligaste sparskärffvar. Af dess deponenter hörde icke mindre än 57.5 % till den lägsta kategorien, d. v. s. deras tillgodohafvanden stego till högst 25 mark. Må det tilläggas, att af dessa kapitalister in spe 12,148 (20.4 %) utgjordes af sådana, hvilkas tillgodohafvande utgjorde 3 mark eller mindre; 11,421 (19.1 %) åter hade ett tillgodohafvande af 3—10 mark samt 10,745 (18.0 %) ett tillgodohafvande af 10—25 mark.

Jämväl å bankernas sparkasseräkning var det relativa antalet af de lägsta eller till högst 25 mark stigande depositionerna betydligt eller 27.1 %; motsvarande relativa tal för sparbankerna utgjorde i städer 20.8 % och på landet 18.2 %.

Om man till gruppen af stora depositioner ville räkna de depositioner, hvilka öfverstiga 1,000 mark, finner man, att deras antal utgjorde:

Å depositionsräkning i bankerna	6,611 eller 16.3 %
I stadssparbankerna	34,397 » 21.4 »
I landsortssparbankerna	25,930 » 20.0 »
I postsparbanken	1,471 » 2.5 »

Påpekas förtjänar äfven, att isynnerhet bland de större deponenterna finnas, utom enskilda personer, äfven föreningar, kassor, kommuner m. fl. Dessas depositioner stego år 1910 till sammanlagdt 17.3 millioner mark. Den af enskilda personer åstadkomna kapitalbildningen är sålunda i verkligheten i någon mån ännu anspråklösare än statistikens totalsiffror synas gifva vid handen.

I det föregående har fråga varit om antalet depositioner. Äfven de deponerade kapitalens belopp förtjäna uppmärksamhet. Kapitalbeloppen utgjorde i de olika grupperna vid utgången af år 1910 i millioner mark:

	Å depositions- räkning i banker	I stads- sparbanker	I landsorts- sparbanker	I postspar- banken	Summa
Högst 25 mark	0.1	0.3	0.3	0.3	1.0
25—100 »	0.4	1.5	1.3	0.5	3.7
100—250 »	1.0	4.2	3.9	1.1	10.2
250—500 »	1.5	6.9	6.1	1.3	15.8
500—1,000 »	2.8	14.0	12.0	1.7	30.5
1,000—2,500 »	5.9	32.1	25.6	1.8	65.4
2,500—5,000 »	5.3	29.4	21.3	0.4	56.4
5,000—10,000 »	5.3	28.0	15.4	0.1	48.8
öfver 10,000 »	10.7	13.8	11.4	—	35.9
Summa	33.0	130.2	97.3	7.2	267.7

Af dessa 267.7 millioner mark voro dryga tre fjärdedelar eller 77.1 % depositioner, hvilkas belopp öfverstego 1,000 mark. Dessa »stora» depositioners totalsumma var, uttryckt i millioner mark:

Å depositionsräkning i banker	27.2 eller 82.3 %
I stadssparbanker	103.3 » 79.3 »
I landsortssparbanker	73.6 » 75.7 »
I postsparbanken	2.4 » 32.6 »

Dessa procenttal äro själfklart motsatta dem, hvilka i motsvarande storleksgrupper angifva depositionernas antal. De talrika smärre depositionerna förmå icke höja sitt samfällda kapitalbelopp till mera än en tredjedel af de stora depositionernas summa. Men oföränderliga motsatser till hvarandra äro de skilda depositionskategorierna alldeles icke; de skiljas icke så att säga åt genom någon oöfverstiglig klyfta. Tvärtom rycka depositionerna genom insättning och räntevinst allmänt nog successivt uppåt i högre liggande storslekskategorier.

Denna stigande rörelse i kapitalbildningen inom penninginstituten skulle tydligare komma till synes, därest af någon orsak nya deponenter till penninginstituten i fråga ej skulle infinna sig. Största delen af dem utgöres nämligen af nybörjare, som insätta relativt obetydliga depositionsbelopp, hvadan de företrädesvis öka de lägsta deponentgruppernas numerär och sålunda på sätt och vis maskera de redan förefintliga depositionernas gradvisa öfvergång till grupper af högre depositionsbelopp. Å andra sidan kan såsom en allmän företeelse konstateras, att depositioner, som nått något högre belopp, mycket ofta uttagas för att placeras i aktier, användas till grundande af affär, utlånas o. s. v., med ett ord: det efter hand sparade kapitalet insättes i företag, hvilka utlofva högre räntevinst, om än förlustmöjligheten härvid kan vara större än i en solid penninganstalt, där kapitalet genom garanterad räntevinst växer långsamt men säkert.